

TÁJÉKOZTATÓ A SZÓTÁR HASZNÁLATÁHOZ

A címszó

Szótárunk címszavai kövér szedéssel, a szócikk többi részétől eltérő betűtípussal vannak nyomtatva. A címszavak alapvetően szóköz nélkül írandó magyar szóalakok, amelyek szótári alakokként egy-egy szót (lexémát) képviselnek. Kivételt képeznek pl. azok a visszaható igék, amelyek csak a névmással együtt használhatók, pl. **elragdatja magát**, vagy egyes földrajzi nevek, pl. **Srí Lanka**.

A magyar címszó általában egyben a szó töve is, amelyhez a toldalékok kapcsolódnak. Kivételt képeznek az ikes igék és a ragos névutók, amelyeknél a tő végét függőleges választóvonallal (cezúrával) jelöljük (pl. **kés|ik**, **hozzá|m**).

A címszavak rendezésénél a hagyományt követjük, azaz nem teszünk különbséget *a* és *á*, *e* és *é*, *i* és *í*, *o* és *ó*, *ö* és *ő*, *u* és *ú*, valamint *ü* és *ű* között; a némettől eltérően elkülönül egymástól az *o* és *ö*, illetve az *u* és *ü*. A mássalhangzót jelölő két- vagy többtagú betűk különválnak az egytagúaktól, így pl. a **háztető** címszó előbb áll, mint a **házsártos**, mivel a *ház* z-je megelőzi a zs betűt.

Egyes alakok egymás után kétszer vagy többször is szerepelnek címszóként, felső indexszámokkal ellátva (pl. **vár¹ tn i** és **vár² fn**). Ezek olyan azonos alakú (homonim) szavak, amelyek általában nemcsak különböző jelentésűek, hanem különböző szófajúak is, vagy egyéb nyelvtani tulajdonságukat tekintve eltérnek egymástól. Homonimáknak számítanak persze az azonos alakú, azonos nyelvtani tulajdonságú, de teljesen eltérő jelentésű szavak is (pl. **ár¹** és **ár²**). Ha egy szó bizonyos jelentéseiben különböző szófajokhoz sorolható, nem homonim címszavakat, hanem egy címszó alatt különböző jelentésszótályokat adunk meg, római számmal, pl. **arany I. fn ... II. mn ...** Amikor azonban egy alak különböző szófajokhoz kapcsolódó jelentései – még ha közös eredetűek is – túlságosan távol esnek egymástól, külön szócikkeket alkotnak, pl. **körül¹ hsz** és **körül² nu**.

A címszó helyett a szócikk belsejében hullámvonalat, azaz tildét (~) használunk. Ha a szócikkben szereplő alak tartalmazza a szótári alak betűképét, akkor a különbséget (pl. ragot) közvetlenül a tildéhez ragasztjuk (pl. **hatály ... ~ba lép**). Ha a tő utolsó betűje toldalék előtt ékezetet kap, ékezetes tildét használunk (pl. **zene ... (ez) még a jövő ~je ...**). Ha a címszó olyan szóalakként fordul elő, amely nem tartalmazza a szótári alak betűképét, a teljes alakot kiírjuk (pl. **vesz¹ ... alapjában véve**). Ha a címszóban függőleges vonal (cezúra) van, a tilde a teljes címszó helyett áll, viszont ha egy toldalék a cezúra előtti részhez kapcsolódik, akkor a tilde helyett kötőjelet írunk (pl. **váll|ik ... ismertté ~; de: várakoz|ik ... -ni tilos!**).

A minősítés

A minősítések dőlt betűvel szedett rövidítések, amelyek a címszavak, egyes jelentések vagy szókapcsolatok használati körét meghatározzák. Előfordul az is, hogy egy-egy lexikai egységet egyszerre több minősítéssel is el kell látnunk, amelyek vagy egyszerre, vagy egymást kizárva érvényesek, amire vessző, illetve virgula használatával utalunk (pl. *kat, rep; rég/tréf*). A címszó egészére vonatkozó minősítés a címszó után és a jelentéssorszámok előtt helyezkedik el, mely utóbbiak persze hiányozhatnak is (**vulkanizál** vegy). A jelentésváltozatokra vagy -árnyalatokra vonatkozó minősítés a sorszám vagy betű után áll (pl. **váltó ... 1. gazd ...**). Ha az egy jelentésen belül felsorolt célnyelvi megfelelők (ekvivalensek) közül nem mindre vonatkozik valamely minősítés, a minősített szót vagy szavakat a felsorolás végére tesszük, eléjük pedig a minősítést (**szentjánosbogár ... rLeuchtkäfer ...; közb sGlühwürmchen ...**). Ha egy minősített címszóhoz nem találunk azonos minősítésű német megfelelőt, csak olyat, amely stilisztikailag semleges (tehát „standard nyelvi”), utána írjuk a [*stand*] megjegyzést, pl. **igéz vál** bezaubern *h.*, verzaubern *h.* [*stand*]. Standardként megjelölt szó minősített szavak után is állhat, azoktól pontosvesszővel elválasztva, pl. **ifjú ... II. fn** rJüngling ...; rJugendliche ... [*stand*]. Ha viszont egy minősítetlen magyar szóval csak minősített német szavak állíthatók szembe, a jelentést előbb német körülírással adjuk meg, csúcsos zárójelben, ezt követően pedig megadjuk a minősített német szavakat is, pl. **hadar** «schnell und undeutlich sprechen»; közb haspeln *h.* ...

A célnyelvi megfelelők

A kétnyelvű szótár – az értelmezőtől eltérően – a címszavak jelentését egy másik nyelv, a célnyelv azon szavaival vagy szókapcsolataival adja meg, amelyeknek szintén van ilyen jelentésük. Ezeket megfelelőknek avagy ekvivalenseknek nevezzük. A német ekvivalenseket szótárunk normál szedésű betűkkel adja meg, az 1998-as reform által előírt helyesírással. A párhuzamosan megengedett helyesírási változatok közé virgulát teszünk, pl. ePhonetik/Fonetik.

Mivel mind a címszavaknak, mind az ekvivalenseknek több jelentésük is lehet, gyakran szükségessé válhat valamilyen információ megadása, amelynek segítségével meghatározható, hogy melyik jelentésről van szó. Ilyen információval szolgálhatnak a fentebb tárgyalt minősítések, a vonatok, továbbá a szögletes zárójelben, dőlt betűkkel szedett magyarázatok (pl. **vesz¹ 1. ...** [*magához vesz v. magáévá tesz*] nehmen ... **3.** [*rádió-/tv-adást*] empfangen ...).

A nemzetközi fonetikai átírás szerint, álló szögletes zárójelben adjuk meg a német szavak kiejtését, amennyiben az eltér az általános német kiejtési szabályoktól, pl. **szezion** eSaison [zE:zV:/zE:z0X] ... . A kiejtés megadásánál a kihagyott részek helyett három pont áll (pl. **vidék ...** eProvinz [...v...]) ...). Olyankor is adunk kiejtést, amikor az megfelel ugyan a német kiejtési szabályoknak, eltér viszont az adott nemzetközi szó magyar kiejtésétől, pl. **genial** [gen...], **Giraffe** [gir...]. Ha egy jelentésen belül több ekvivalenshez ugyanaz a kiejtési információ tartozik, csak egyszer, az első előfordulásnál adjuk meg, pl. **szépségszalon** rSchönheitssalon [...za:IV:/...za:IOX/...za:IO:n], rKosmetiksalon <~s, ~s>.

A főnevek nemét a határozott névelő (*der, die, das*) utolsó betűjével jelöljük, amelyet dőlten szedve, szóköz nélkül írunk a főnév elé (pl. *rTisch*). Az ingadozó neműek névelői közé virgulát teszünk, különböző gyakoriság esetén előre téve a gyakoribbat (pl. *r/sZepter*). A melléknévi ragozású főveknél a birtokos eset és a többes szám mellett megadunk egy harmadik ragot is, amely a melléknévi ragozást jelzi, pl. *r/eAngestellte <~n, ~n; ein ~r v. eine ~>, sJunge <~n, ~n; ein ~s>*.

A vonzatokat általában olyankor adjuk meg, amikor a két nyelvben eltérnek egymástól, illetve amikor jelen-téskülönítő szerepük van (az általunk azonosnak tekintett vonzatok listáját lásd *A magyar névszók ragjai és jelei* című részben). A magyar vonzatokat a „valaki” és „valami” névmás rövidítéséhez illesztett ragokkal és névutókkal jelöljük (pl. *vkíhez, vkire/vmire, vmin át*). A vonzat lehet határozó is, pl. *vhol, vhová*. A német szavak vonzatát az eset német nevének rövidítésével, illetve a megfelelő előjárószókkal adjuk meg (pl. *Akk, Dat, Gen, auf Akk, in Dat*). A határozói vonzatok az *igdwie, igdwo* stb. rövidítésekkel vannak megadva. Azokat a vonzatokat, amelyek alkalomadtán elhagyhatók, tehát a mondat nyelvtanilag nélkülük is teljes, kerek zárójelbe tesszük, pl. **illetékes** (*vmiben*) *zuständig, kompetent (für Akk)*. Amikor a vonzat a többszavas kifejezés ekvivalensének szövegébe illeszkedik, a *jm, jn* és *etw* rövidítéseket használjuk (pl. **vád ...; ~at emel vki ellen** gegen jn Anklage erheben). Ha az *etw* esete nem következtethető ki az előtte álló előjárósóból, felső indexben megadjuk az esetet, pl. *auf etw^{Akk}*.

A *sich* visszaható névmás bizonyos igéknél részes esetet képvisel, ilyenkor felső indexben utána írjuk a *Dat* rövidítést (pl. *sich^{Dat} aneignen*).

Az ekvivalensek egyes részei a mindenkori szövegkörnyezet függvényében a tartalom csorbulása nélkül elhagyhatók. Ezeket az elhagyható részeket zárójelbe tesszük (pl. **veszít ... tért/teret ~** (an) Boden verlieren... ; **vétó ... ~t emel** (ein/sein) Veto einlegen ...).

Egyes egymás után következő igekötős ekvivalensek azonos részeit helytakarékossági okokból csak egyszer írjuk le, az eltérő részek közé pedig virgulát teszünk (pl. *fort-/weggehen*). Ez vonatkozik a szócikk egyéb részére, pl. a magyar szókapcsolatokra is (pl. **viharos ... ~ taps/tetszés** stürmischer Applaus/Beifall...). Ha az eltérő részek valamelyike szóközt is tartalmaz, nem virgulát, hanem *v.* rövidítést alkalmazunk (pl. **vigyáz ... gyerekekre ~** auf die Kinder aufpassen *v.* Acht geben ...).

Ha a címszónak több jelentése van, az ekvivalenseket ennek megfelelően csoportosítva rendeljük hozzá. E csoportok egymásra épülő szinteket alkotnak. A szinonim ekvivalenseket a legalsó szinten vesszővel választjuk el egymástól. Ha e sorozatból egyes ekvivalensek bizonyos szempontból, pl. stilisztikailag elkülönülnek a többitől, pontosvesszőt teszünk közéjük (pontosvesszőt használunk a szókapcsolatok határán is).

Egytel magasabb csoportosítási szintet képviselnek a jelentésárnyalatok, amelyeket félkövér, fél zárójeles kisbetűvel jelölünk. A jelentésárnyalat mindig egy jelentésváltozat alá van rendelve, amelyet félkövér arab sor-szám jelöl (pl. **edzett 1.** [*ember*] **a**) [*fizikailag*] abgehärtet, trainiert, durchtrainiert **b**) [*sokat látott*] hart gesotten **2.** [*fém*] gehärtet). A legfelsőbb szintet a nyelvtani tulajdonságok (pl. tárgyias vagy tárgyatlan ige, főnévi vagy melléknévi használat stb.) szerint felállított jelentésszintályok képviselik, amelyek jele a félkövér római szám (pl. **vall I. ts i 1.** [*állít, kinyilvánít*] bekennen ... **II. tn i 1.** [*bírásgon/rendőrségen*] aussagen *h.*, ein Geständnis ablegen *h.*, gestehen ...).

A szókapcsolatok különböző jelentéseit normál szedésű, zárójelbe tett, kisbetűs római számokkal jelöljük (pl. (i) ..., (ii) ...).

A rövidítések valódi ekvivalensei többnyire szintén rövidítések, de dőlten betűvel megadjuk a forrásnyelvi és a célnyelvi kifejtésüket (pl. **kb. röv** (*körülbelül*) ung. (*ungefähr*) ...). Ha nincs megfelelő német rövidítés, a teljes német szó vagy kifejezés lesz a magyar rövidítés megfelelője.

A szókapcsolatok

A szócikk forrásnyelvi adataihoz sorolhatók a címszóval alkotott szókapcsolatok is, amelyek az ekvivalensek betűtípusával, de félkövér szedéssel vannak megadva. A címszót tilde helyettesíti.

A szókapcsolat ekvivalensét normál szedéssel adjuk meg (pl. **valószínűség** eWahrscheinlichkeit <~>; **minden ~ szerint** aller Wahrscheinlichkeit nach ...). A szókapcsolatnak saját minősítése is lehet.

Ha a szókapcsolatnak különböző jelentései vannak, ezeket kisbetűs római számokkal jelöljük (vö. előző pont).

Az egy-egy jelentésváltozathoz vagy -árnyalathoz tartozó szókapcsolatok a szinonim ekvivalensek felsorolása után, azoktól pontosvesszővel elválasztva következnek (lásd a fenti példát). A szókapcsolatok és ekvivalenseik által alkotott egységek közé is pontosvesszőt teszünk (pl. **vált ... 1.** [*cserél*] wechseln *h.*; **cipőt ~** die Schuhe wechseln; **irányt ~** die Richtung wechseln ...).

A szólások és közmondások a szókapcsolatok különleges típusát képviselik, ezért a szócikk végén, külön tömbben, egy üres négyzettel megjelölve adjuk meg őket (pl. **vet ... ! ki mint ~, úgy arat** wie die Saat, so die Ernte; wie man sät, wird man ernten). Ha a németben nincs idiomatikus megfelelő, körülírást adunk, csúcsos zárójelben, pl. **ebcsont ! ~ beforr** *tréf* «das wird schon bald verheilen».

Mely címszavaknál keressük az egyes szólásokat és közmondásokat? Ha a frazeologikus kifejezés főnevet tartalmaz, akkor a főnév szócikkében (ha több főnév van benne, mindegyik – maximum három – főnév szócikkében). Ha nincs főnév benne, akkor az első melléknév, ha az sincs, az első határozószó, ha az sincs, az első ige szócikkében kell keresni. Ilyenkor persze a címszó, vagyis az azt helyettesítő tilde is teljes értékű szónak számít.

Az utalások

Az utalásokat egységesen jobbra mutató nyíllal jelöljük. Utalás történhet egy címszótól vagy valamelyik jelentésétől egy másik címszóra vagy annak valamely jelentésére (pl. **veszt** → **veszít**; **vadászrepülő 1.** [*pilóta*] ... **2.** → **vadászrepülőgép ...**). Az utalás címszava saját minősítéssel is rendelkezhet.

A német szavak ragozása

A német ekvivalensek mellett hegyes zárójelben megadjuk egyes ragjaikat is, a főneveknél pl. az egyes szám birtokos esetet és a többes számot. Ha egy végződés az ekvivalens egésze helyett annak csak egy részéhez kapcsolódik, a szó kihagyott része helyett három pont áll (pl. **villa**² [*ház*] eVilla [v...] <~, ...len> ...). Ezekből a kulcsalakokból szabályok segítségével a többi alak is kikövetkeztethető. Alább megadjuk ezeket a szabályokat is. Bizonyos egyéb nyelvtani információkat álló kerek zárójelben adunk meg, pl. (t sz), (n. rag.). Ha egy német főnév csak egyes számban használatos, csupán az egyes szám birtokos esetének a végződését adjuk meg. Ha a főnév csak többes számban állhat, névelő és ragok nélkül adjuk meg, a (t sz) információval együtt.

Névelők

Határozott névelő

	Egyes szám				Többes szám				
	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	
Hímnem	der	den	des	dem	}				
Nőnem	die	die	der	der		die	die	der	den
Semleges- nem	das	das	des	dem					

Határozatlan névelő (többes számú alakja nincs)

	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset
Hímnem	ein	einen	eines	einem
Nőnem	eine	eine	einer	einer
Semlegesnem	ein	ein	eines	einem

Főnevek

Úgy egyes, mint többes számban négy esetük van: alany-, tárgy-, birtokos és részes(határozói) eset. A szótári alak az egyes szám alanyeset (az egyes számmal nem rendelkezőknél ez a többes szám alanyeset). A ragozott kulcsalakok az egyes szám birtokos és a többes szám alanyeset. Ezekből a többi végződés az alábbi szabályok alapján levezethető.

Egyes szám

Ha a birtokos eset $\sim/\sim s/\sim(e)s/\sim es$, akkor a tárgyeset $\sim$, a részes eset pedig $\sim(e)'$;
 ha a birtokos eset $\sim en/\sim ens$, akkor a tárgyeset $\sim en$ (kivéve: *Herz*), a részes eset pedig szintén $\sim en$;
 ha nem melléknévi ragozású a szó, és a birtokos eset $\sim n$, akkor a tárgy- és részes eset is $\sim n$.

Többes szám

Mind a négy eset alakja azonos, csak részes esetben kapnak egy $-n$ végződést azok, amelyek nem n -re vagy s -re végződnek, illetve egyes idegen nyelvből átvett többes számú alakok is a kivételekhez tartoznak (pl. Neutra). Ha az adott főnévnek nincs többes száma, csak az egyes számú birtokos eset végződését adjuk meg hozzá.

A melléknévi ragozásúak egyes és többes számához lásd a *Melléknevek* című részt.

Névmások

Személyes névmás

	Egyes szám				Többes szám			
	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset
1. személy	ich	mich	meiner	mir	wir	uns	unser	uns
2. személy	du	dich	deiner	dir	ihr	euch	euer	euch
3. személy	er sie es	ihn sie es	seiner ihrer seiner	ihm ihr ihm	} sie	sie	ihrer	ihnen

Visszaható névmás

	Egyes szám				Többes szám			
	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset
1. személy	-	mich	-	mir	-	uns	-	uns
2. személy	-	dich	-	dir	-	euch	-	euch
3. személy	-	sich	-	sich	-	sich	-	sich

Birtokos névmás

	Egyes szám	Többes szám
1. személy	mein	unser
2. személy	dein	euer
3. személy	sein (hímnem) ihr (nőnem) sein (semlegesnem)	ihr/Ihr

Ragozásuk jelzőként:

A birtok:	Egyes szám				Többes szám			
	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset
Hímnem	~	~en	~es	~em	} ~e	~e	~er	~en
Nőnem	~e	~e	~er	~er				
Semlegesnem	~	~	~es	~em				

Az *unser* e-je rag előtt kieshet, az *euer* e-je pedig többnyire kiesik.

Az *unser* és *euer* ingadozó alakjai:

	Egyes szám				Többes szám			
	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset
Hímnem	unser	uns(e)ren/ unsern	uns(e)res	uns(e)rem/ unserm	} uns(e)re	uns(e)re	uns(e)rer	uns(e)ren/ unsern
Nőnem	uns(e)re	uns(e)re	uns(e)rer	uns(e)rer				
Semleges- nem	unser	unser	uns(e)res	uns(e)rem/ unserm				

	Egyes szám				Többes szám			
	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset
Hímnem	euer	eu(e)ren/ euern	eu(e)res	eu(e)rem/ euerm	} eu(e)re	eu(e)re	eu(e)rer	eu(e)ren/ euern
Nőnem	eu(e)re	eu(e)re	eu(e)rer	eu(e)rer				
Semleges- nem	euer	euer	eu(e)res	eu(e)rem/ euerm				

Ragozásuk önálló alakként: ugyanaz, mint jelzőként, kivéve az alany- és tárgyeset egyes alakjait.

	Alanyeset			Tárgyeset		
	Hímnem	Nőnem	Semlegesnem	Hímnem	Nőnem	Semlegesnem
mein-	~er	~e	~(e)s	~en	~e	~(e)s
ihr-	~er	~e	~es	~en	~e	~es
unser-	~	~e	~es	~en	~e	~es
euer-	~	~e	~es	~en	~e	~es

Mutató névmás

	Egyes szám				Többes szám			
	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany- eset	Tárgy- eset	Birtokos eset	Részes eset
Hímnem	dieser	diesen	dieses	diesem	} diese	diese	dieser	diesen
Nőnem	diese	diese	dieser	dieser				
Semlegesnem	dieses	dieses	dieses	diesem				

Kérdő névmás

Alanyeset	Tárgyeset	Birtokos eset	Részes eset
was	was	wes(sen)	-
wer	wen	wes(sen)	wem

(Irgend)welcher

	Egyes szám				Többes szám			
	Alany-eset	Tárgy-eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany-eset	Tárgy-eset	Birtokos eset	Részes eset
Hímnem	welcher	welchen	welchen/-s	welchem	} welche	welche	welcher	welchen
Nőnem	welche	welche	welcher	welcher				
Semlegesnem	welches	welches	welchen/-s	welchem				

Jemand, niemand

Alanyeset	Tárgyeset	Birtokos eset	Részes eset
jemand	jemand(en)	jemand(e)s	jemand(em)

Jedermann

Alanyeset	Tárgyeset	Birtokos eset	Részes eset
jedermann	jedermann	jedermanns	jedermann

Vonatkozó névmás

	Egyes szám				Többes szám			
	Alany-eset	Tárgy-eset	Birtokos eset	Részes eset	Alany-eset	Tárgy-eset	Birtokos eset	Részes eset
Hímnem	der	den	dessen	dem	} die	die	deren	denen
Nőnem	die	die	deren	der				
Semlegesnem	das	das	dessen	dem				

Melléknevek

A melléknév jelzői szerepben ragokat kap, amelyek a melléknév előtt álló szótól függően gyengék vagy erősek lehetnek.

Melléknévragokⁱⁱ

	Egyes szám			Többes szám
	Hímnem	Nőnem	Semlegesnem	
	Erős/gyenge	Erős/gyenge	Erős/gyenge	Erős/gyenge
Alanyeset	~er/~e	~e/~e	~es/~e	~e/~en
Tárgyeset	~en/~en	~e/~e	~es/~e	~e/~en
Birtokos eset	~en/~en	~er/~en	~en/~en	~er/~en
Részes eset	~em/~en	~er/~en	~em/~en	~en/~en

A melléknevek között nem a felvehető ragok tekintetében van elsősorban különbség (egyedül a „n. rag.” jelzésű, azaz nem ragozható melléknevek alkotnak külön csoportot), hanem a fokozott alakok képzésében. A melléknevek mellett megadjuk, ha umlauttal képezik a fokozott alakjaikat. Azon mellékneveket, amelyek rag nélkül nem fordulnak elő, a tő után tett három ponttal adjuk meg (pl. ober..., zweit...). Azt is jelezzük, ha egy melléknév csak állítmányként használható.

Igék

Az igei ekvivalensekhez beírjuk a múlt idő segédigéjének rövidítését (*h.* és *i.*, illetve ha mindkettő lehetséges, akkor *h./i.* jelölést alkalmazunk). Az erős és vegyes (azaz rendhagyó) igék mellett hegyes zárójelben megadjuk az elbeszélő múlt (Präteritum) és a befejezett melléknévi igenév (Partizip Perfekt) tőhangzóját, az utóbbi elé betéve a múlt idő segédigéjét is (pl. singen <-a-, *h.* -u->). Ha a jelen idő tőhangzója is változik, ez áll az első helyen (pl. sehen <-ie-; -a-, *h.* -e->). A vegyes igék tőhangzóihoz hozzáírjuk a *-te/-t* jelet is (pl. kennen <-a-te, *h.* -a-t>). Ha a *sein*, *werden*, *haben* igék kifejezések részeként szerepelnek, nem adjuk meg minden esetben a ragozásukat. Nem adjuk meg a más ige mellett használt módbeli segédigék és a műveltető *lassen* ragozását sem. Megadjuk a mássalhangzókra is kiterjedő változásokat, amikor is a teljes alakot leírjuk (pl. *leiden*, *litt*, *h. gelitten*). Amennyiben a tőhangzók önmagukban nem elégségesek ahhoz, hogy ezeket az alakokat az emlékezetben felidézzék, a szótár végén található igelistában megkereshetők a teljes alakok. Az igekötős igék természetesen igekötő nélkül keresendők, egy-két kivételtől eltekintve (pl. *befehlen*, *erwägen* stb.). Ha az igekötő nem válik el a tőtől, ezt a zárójelbe tett „n. elv.” rövidítéssel jelöljük.

Az ige paradigmája 1., 2. és 3. személyből áll, egyes és többes számban. Mindez 6 igeidőben (jelen, elbeszélő múlt, befejezett múlt, régmúlt, jövő, befejezett jövő), 3 igemódban (kijelentő mód, kötőmód, felszólító mód – ez utóbbi paradigmája nem teljes), valamint cselekvő és szenvedő ragozásban létezik. A tő csak a jelen és elbeszélő múlt kijelentő és kötőmódjában kap közvetlenül személyragokat, a többi igealak a tő főnévi vagy befejezett melléknévi igenevét tartalmazza valamilyen segédige társaságában.

A személyragok a kijelentő mód jelen idejében általában:

Egyes szám	Többes szám
1. ~e	1. ~(e)n
2. ~(e)st	2. ~(e)t
3. ~(e)t	3. ~(e)n

A személyragok a kijelentő mód elbeszélő múltjában, valamint a kötőmódban általában:

Egyes szám	Többes szám
1. ~	1. ~n
2. ~st	2. ~t
3. ~	3. ~n

A kijelentő mód elbeszélő múltjának jele a gyenge igéknél *-(e)te-*, az erős igéknél a tőhangzó megváltozása, a gyenge igéknél *-te-* és tőhangzóváltozás egyszerre.

Az igék jelen idejű kötőmódját az igekötőhöz kapcsolt *-e-* jellel képezzük. A gyenge igék kötőmódja elbeszélő múltban a kijelentő módú elbeszélő múlttal egyezik, a többi ige kötőmódját elbeszélő múltban a kijelentő módú alakhoz tett *-e-*vel és *-ha* az elbeszélő múlt tőhangzója *umlautra* alkalmas – *umlauttal* fejezzük ki (pl. *schrieb – schriebe, fand – fände, lud – lüde*). Egyes igék tőhangzója *-ä-* helyett *-ü-* vagy *-ö-* alakot vesz fel (pl. *verdarb – verdürbe, gewann – gewönne/gewänne*).

A felszólító mód megegyezik az igeidővel, a legtöbb ige fakultatív *-e* jelet kap (pl. *fahren – fahr(e)!*). Kivételt képeznek a jelenben *i(e)*-re változó tövűek, amelyek felszólító alakjában is végbemegy ez a tőhangzóváltozás, és sohasem kapnak *-e* jelet (pl. *geben – gib! lesen – lies!*). Az *-ig-*re vagy bizonyos mássalhangzócsoporthoz végződők kötelezően megkapják az *-e* jelet (pl. *entschuldige! atme!*).

Az összetett igealakok

Kijelentő mód

	Cselekvő	Szenvedő (eseményt/állapotot jelölő)
Jelen	(nem összetett)	wird/ist + bef. mn ign
Elbeszélő múlt	(nem összetett)	wurde/war + bef. mn ign
Befejezett múlt	hat/ist + bef. mn ign	ist + bef. mn ign + worden/gewesen
Régmúlt	hatte/war + bef. mn ign	war + bef. mn ign + worden/gewesen
Jövő	wird + fn ign	wird + bef. mn ign + worden/sein
Befejezett jövő	wird + bef. mn ign + haben/sein	wird + bef. mn ign + worden/gewesen sein

Kötőmód

	Cselekvő	Szenvedő (eseményt/állapotot jelölő)
Jelen	(nem összetett)	werde/sei + bef. mn ign
Elbeszélő múlt	(nem összetett)	würde/wäre + bef. mn ign
Befejezett múlt	habe/sei + bef. mn ign	sei + bef. mn ign + worden/gewesen
Régmúlt	hätte/wäre + bef. mn ign	wäre+bef. mn ign+worden/gewesen
Jövő	werde + fn ign	werde + bef. mn ign + werden/sein
Befejezett jövő	werde+bef. mn ign + haben/sein	werde + bef. mn ign + worden/gewesen sein

ⁱ A részes esetű *-e* bizonyos hím- és semlegesnemű szavakhoz járulhat, többnyire állandósult szókapcsolatokban, amelyek egy része példaként szerepel a szócikkekben.

ⁱⁱ Az erős ragok általában olyankor használatosak, amikor a melléknév előtt nem áll névelő vagy egyéb determináns, a gyengék pedig olyan determinánsok után, amelyek egyes szám alanyesetben mindhárom nemet egyértelműen kifejezik, pl. *der/die/das, dieser/diese/dieses* stb. Az *ein/eine/ein, kein/keine/kein, mein/meine/mein* stb. után – ezek nem tesznek különbséget hímnem és semlegesnem között – „vegyes” paradigma használatos, ahol az első két alak erős, a többi gyenge.